
ОНИЩЕНКО Т.Є.,

кандидат медичних наук, доцент,
кафедра інфекційних хвороб,
Запорізький державний
медичний університет

ОНИЩЕНКО В.Ф.,

кандидат математичних наук,
доцент, кафедра інформаційних
технологій електронних засобів,
Запорізький національний
технічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТІВ

Реалізація компетентнісного підходу передбачає широке використання у навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять. У статті розглянуті інтерактивні форми освіти, їх переваги.

Ключові слова: інноваційні методи освіти, інтерактивні форми навчання

The implementation of the competence approach in education provides for extensive use in the educational process of active and interactive forms of conducting classes. The article deals with interactive forms of education, their advantages.

Key words: innovative methods of education, interactive forms of education

Реализация компетентностного подхода в образовании предусматривает широкое использование в учебном процессе активных и интерактивных форм проведения занятий. В статье рассмотрены интерактивные формы образования, их преимущества.

Ключевые слова: инновационные методы образования, интерактивные формы образования

Сучасний підхід до навчання повинен орієнтуватися на внесення у процес навчання новизни, що обумовлено бурхливою динамікою життя і діяльністю суспільства, специфікою різних технологій навчання і потребами особи, суспільства, держави в розвитку у студентів соціально корисних знань, переконань, рис та якостей характеру, стосунків і досвіду поведінки.

Реалізація компетентнісного підходу повинна передбачати широке використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять (комп'ютерних симуляцій, ділових і рольових ігор, розбору конкретних ситуацій, психологічні та інші тренінги) у поєднанні з позааудиторною роботою з метою формування і розвитку професійних навичок студентів[1].

У теперішній час є очевидним, що потрібно управляти не особою, а процесом її розвитку. А це означає, що пріоритет у роботі педагога віддається прийомам опосередкованої педагогічної дії, а саме відбувається відмова від лобових методів, від гасел і закликів, утримання від зайвого дидактизму, повчальності. Замість цього первинними є діалогічні методи спілкування, спільний пошук істини, розвиток особистості через створені виховні ситуації, різноманітну творчу діяльність. Впровадження інтерактивних форм навчання - одне з найважливіших напрямків вдосконалення підготовки студентів у сучасному вузі. Основні сучасні методично - інноваційні техно-

логії сьогодні пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання. Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійського від слова «interact». «Inter» - «взаємний», «act» - діяти. Інтерактивний - означає здатність взаємодіяти або знаходитися у режимі бесіди, діалогу з ким-небудь (людиною) або чим-небудь (наприклад, комп'ютером) [2]. Отже, інтерактивне навчання - це, передусім, діалогове навчання, у процесі якого здійснюється взаємодія викладача і студента.

Особливості цієї взаємодії полягають у наступному [2]:

- перебування суб'єктів освіти в одному смислового просторі;
- спільне занурення у проблемне поле задачі, що вирішується, а саме включення в єдиний творчий простір;
- узгодженість у визначенні засобів і методів реалізації для вирішення задачі;
- спільне входження у близький емоційний стан, переживання співзвучних почуттів, що є супутніми з прийняття і здійснення виконання завдань.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично усі студенти виявляються залученими у процес пізнання, вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Спільна діяльність викладача і студентів у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий

індивідуальний вклад, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому, відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не лише отримувати нові знання, але і розвиває саму пізнавальну діяльність, перекладає її на більш високі форми кооперації і співпраці [3].

Сутнісна особливість інтерактивних форм - це високий рівень взаємно спрямованої активності суб'єктів, їх взаємодії, емоційне, духовне єднання учасників. У одній китайська притчі говориться: «Скажи мені - і я забуду; покажи мені - і я запам'ятаю; дай зробити - і я зрозумію». У цих словах знаходить своє відображення суть інтерактивного навчання.

При використанні інтерактивних методів студент стає повноправним учасником процесу сприйняття, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Викладач не дає готових знань, але спонукає студентів до самостійного пошуку. У порівнянні з традиційними формами ведення заняття, в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність педагога поступається активності студентів, а головним завданням педагога стає створення умов для ініціації їх ініціативи. Педагог відмовляється від ролі своєрідного фільтру, що пропускає через себе навчальну інформацію, та виконує функцію помічника у роботі, одного з джерел інформації [4].

Інтерактивне навчання широко використовується в інтенсивному навчанні. Для того, щоб засвоїти і застосовувати ці методи, викладачу потрібні знання різних методик групової взаємодії. Інтерактивне навчання забезпечує взаєморозуміння, взаємодію, взаємозбагачення. Інтерактивні методи не замінюють лекційні заняття,

але вони сприяють кращому засвоєнню лекційного матеріалу і, що є особливо важливим, формують думки, стосунки, навички поведінки. При використанні інтерактивних форм роль викладача різко змінюється, перестає бути центральною, він лише регулює навчальний процес і займається його загальною організацією, готує заздалегідь необхідні завдання і формулює питання або теми для обговорення в групах, дає консультації, контролює час і порядок виконання визначеного плану. Учасники звертаються до соціального досвіду - власного та інших людей, при цьому їм доводиться вступати в комунікацію між собою, спільно вирішувати поставлені завдання, долати конфлікти, знаходити загальні точки зіткнення, йти на компроміси [3].

Психологами було встановлено, що в умовах навчального спілкування спостерігається підвищення точності сприйняття, збільшується результативність роботи пам'яті, інтенсивніше розвиваються такі інтелектуальні і емоційні властивості особи, як стійкість уваги, уміння його розподіляти; спостережливість при сприйнятті; здатність аналізувати діяльність партнера, бачити його мотиви, цілі.

Використання інтерактивних форм при проведенні заняття:

- підвищують у студентів інтерес до навчання;
- заохочують студентів до активної участі у навчальному процесі;
- вимагають враховувати почуття кожного студенту;
- сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу;
- багатопланово впливають на студентів;
- здійснюють зворотний зв'язок (реакція аудиторії);

- формують у студентів думки і стосунки;
- формують життєві навички;
- сприяють зміні поведінки.

Найважливішою умовою для використання інтерактивних методів є особистий досвід викладача у тренінгових заняттях з інтерактиву, шляхом особистої участі у грі, «мозковому штурмі» або дискусії.

Організація інтерактивного навчання базується на наступних правилах [4].

Правило перше: у роботу мають бути залучені усі учасники. З цією метою корисно використати технології, що дозволяють включити усіх учасників у процес обговорення.

Правило друге: потрібно потурбуватися про психологічну підготовку учасників, усі студенти мають бути включені у ті або інші форми роботи. У зв'язку з цим корисні розминки, постійне заохочення до активної участі у роботі, мати можливості до самореалізації.

Правило третє: студентів у групі не повинно бути багато. Кількість учасників і якість навчання можуть опинитися у прямій залежності. Оптимальна кількість учасників - 25 чоловік. Тільки за цієї умови можлива продуктивна робота в малих групах.

Правило четверте: для студентів має бути створений фізичний комфорт. Приміщення має бути підготовлене з таким розрахунком, щоб учасникам було легко пересідати для роботи у великих і малих групах.

Правило п'яте: чітка фіксація процедур і регламенту. Про це потрібно домовитися на самому початку і постаратися не порушувати його. Наприклад: усі учасники мають проявляти терпимість до будь-якої точки зору, поважати право кожного на свободу слова, поважати його достоїнства.

Правило шосте: уважно розділити учасників семінару на групи- спочатку краще на основі добровільності. Потім доречно скористатися принципом випадкового вибору.

Обов'язковими при організації інтерактивного навчання [5] є:

- довірні та позитивні стосунки між студентами і студентів з викладачем;
- демократичний стиль;
- співпраця студентів між собою у процесі спілкування;
- використання особистого досвіду студентів із включенням його у навчальний процес з використанням яскравих прикладів, фактів, образів;
- різноманіття форм і методів представлення інформації, форм діяльності студентів та їх мобільність;
- включення зовнішньої і внутрішньої мотиваційної діяльності, а також взаємномотивації студентів.

Використання інтерактивних форм навчання забезпечує високу мотивацію, міцність знань, творчість і фантазію, комунікабельність, активну життєву позицію, командний дух, цінність особистості, свободу самовираження, акцент на діяльність, взаємоповагу і демократичність.

Основні інтерактивні форми для проведення навчального процесу [6] є

- творчі завдання;
- робота у малих групах, дискусія, навчальні ігри (ролеві, ділові та освітні ігри, імітації);
- вивчення і закріплення нового матеріалу може відбуватися на інтерактивній лекції (лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-прес-

- конференція, міні-лекція);
- евристична бесіда;
- розробка проекту (метод проектів);
- використання громадських ресурсів, соціальні проекти та інші позааудиторні методи навчання, наприклад перегляд і обговорення відеофільмів, екскурсії, запрошення фахівця, спектаклі, виставки;
- системи дистанційного навчання;
- обговорення і вирішення проблем («мозковий штурм», «дерево рішень», аналіз «казусів», «сходи і змійки»);
- тренінги;
- метод кейсів.

Характеристика інтерактивних форм навчання [4]. Під творчими завданнями розуміють такі навчальні завдання, які вимагають від учнів не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки завдання містять більший чи менший елемент невідомості і мають, як правило, кілька підходів. Творче завдання становить зміст, основу будь-якого інтерактивного методу. Творче завдання (особливо практичне і близьке до життя) надає сенс навчання, мотивує до навчання.

Робота в малих групах- це одна з найпопулярніших стратегій, так як вона дає всім учням (в тому числі і сором'язливим) можливість брати участь у роботі, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування (зокрема, вміння активно слухати, виробляти спільну думку, вирішувати виникаючі розбіжності).

Метод дискусії полягає в обміні поглядами з конкретної проблеми. Це активний метод, що дозволяє навчитися відстоювати свою думку і слухати інших. Суперечка, дискусія породжує думку, активізує мислення, а в на-

вчальній дискусії до того ж забезпечує свідоме засвоєння навчального матеріалу як продукту розумового опрацювання.

Ділова гра – це засіб моделювання різноманітних умов професійної діяльності (включаючи екстремальні) методом пошуку нових способів її виконання. Ділова гра імітує різні аспекти людської активності і соціальної взаємодії. Гра також є методом ефективного навчання, оскільки знімає протиріччя між абстрактним характером вивчаємого предмету і реальним характером професійної діяльності. Існує багато назв і різновидів ділових ігор, які можуть відрізнятися методикою проведення та поставленими цілями: дидактичні і управлінські гри, рольові ігри, проблемно-орієнтовані, організаційно діяльні ігри та ін.

Лекція-бесіда, або «діалог з аудиторією», є найбільш поширеною і порівняно простою формою активного залучення студентів у навчальний процес. Ця лекція передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Перевага лекції-бесіди полягає в тому, що вона дозволяє привертати увагу слухачів до найбільш важливих питань теми, визначати зміст і темп викладання навчального матеріалу з урахуванням особливостей студентів.

Бесіда, як метод навчання, відома ще з часів Сократа. Це найпростіший спосіб індивідуального навчання, який побудований на безпосередньому контакті сторін. Ефективність лекції - бесіди в умовах групового навчання знижується через те, що не завжди вдається кожного студента залучити до двостороннього обміну думками. В першу чергу це пов'язано з браком часу, навіть якщо група нечисленна. У той же час групова бесіда дозволяє розширити коло думок сторін, залучити колективний досвід і знання, що

має велике значення в активізації мислення слухачів.

Міні-лекція є однією з ефективних форм викладання теоретичного матеріалу. Перед її початком можна провести мозковий штурм або рольову гру, пов'язану з майбутньою темою, що допоможе актуалізувати її для учасників, з'ясувати ступінь їх інформованості та ставлення до теми. Матеріал викладається на доступному для учасників мовою.

Евристична бесіда. Метод отримав назву від методу навчання Сократа «евристика» (гр.- знаходжу, шукаю, відкриваю). Даний метод шляхом майстерно сформульованих навідних запитань і прикладів спонукає студентів самостійно прийти до правильної відповіді. За своєю психологічною природою евристична бесіда, у сучасному розумінні - це колективне мислення або бесіда, як пошук відповіді на проблему. У педагогіці цей метод прийнято вважати методом проблемного навчання (проблемно-пошукова бесіда).

Тренінг - це один з порівняно нових методів інтерактивного навчання. Тренінг (від англійського train - виховувати, навчати, привчати) - це процес отримання навичок і умінь в якій-небудь області за допомогою виконання послідовних завдань, дій або ігор, спрямованих на досягнення напрацювання і розвитку необхідного досвіду. Тренінг дозволяє дати його учасникам інформацію, якої бракує, сформулювати навички стійкості до тиску, навички безпечної поведінки. Незаперечною перевагою тренінгу є те, що він забезпечує активне залучення всіх учасників у процес навчання.

Метод кейсів (англ. Case method, кейс-метод, кейс-стаді, case-study, метод конкретних ситуацій) - техніка навчання, що використовує опис реальних ситуацій [7].

Студенти повинні проаналізувати ситуацію, розібратися у суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкращі з них. Кейси базуються на реальному фактичному матеріалі, або наближені до реальної ситуації. В основі методу конкретних ситуацій лежить опис конкретної професійної діяльності або емоційно-поведінкових аспектів взаємодії людей. При вивченні конкретної ситуації та аналізі конкретного прикладу студент повинен вжитися в конкретні обставини, зрозуміти ситуацію, оцінити обстановку, визначити проблему та її суть, а також в визначити свою роль у вирішенні проблеми і виробити доцільну лінію поведінки.

Таким чином, основою інтерактивних підходів до навчання є взаємодія викладача і студентів, а також студентів між собою. Основними умовами існування інтерактиву є: наявність мети для досягнення якої ініціюється діалог, безпосередній та оперативний обмін інформацією між викладачем і студентами; певна науково-обґрунтована ступінь рівноправності при розподілі функцій, що виконуються у процесі вирішення проблеми; високий рівень знань і взаєморозуміння, що необхідні для досягнення основної мети.

Інтерактивне навчання дозволяє вирішувати одночасно кілька задач, головною з яких є досягнення мети навчання, розвиток комунікативних умінь і навичок. Допомогає встановленню емоційних контактів між студентами, забезпечує виховні завдання, навчає працювати у команді, прислухатися до думки своїх товаришів. Використання інтерактивних форм у процесі навчання знімає нервову навантаження студентів, дає можливість змінювати форми їх діяльності, переклювати увагу на головні питання теми занять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зимняя, И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. — М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. — 42 с.
2. Ступина, С. Б. Технологии интерактивного обучения в высшей школе: учебно-методическое пособие / С. Б. Ступина. — Саратов : Издательский центр «Наука», 2009. — 52 с.
3. Панфилова, А. П. Инновационные педагогические технологии : Активное обучение : учебное пособие / А. П. Панфилова. — М. : Издательский центр «Академия», 2009. — 192 с.
4. Панина, Т. С. Современные способы активизации обучения : учебное пособие / Т. С. Панина, Л. Н. Вавилова ; под ред. Т. С. Паниной. — 4-е изд., стер. — М. : Издательский центр «Академия», 2008. — 176 с.
5. Вислобоков Н. Ю. Технологии организации интерактивного процесса обучения // Информатика и образование. - 2011. - N 6. - С. 111-114.
6. Антони М. А. Интерактивные методы обучения как потенциал личностного развития студентов // Психология обучения. - 2010. - N 12. - С. 53-63.
7. Масалков, И. К. Стратегия кейс стади: методология исследования и преподавания: учебник для вузов / И. К. Масалков, М. В. Семина. — М.: Академический Проект ; Альма Матер, 2011. — 443 с.

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Zimnyaya, I. A. Klyuchevyye kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya. — М. : Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. — 42 s.
2. Stupina, S. B. Tehnologii interaktivnogo obucheniya v vyisshey shkole: uchebno-metodicheskoe posobie / S. B. Stupina. — Saratov : Izdatelskiy tsentr «Nauka», 2009. — 52 s.
3. Panfilova, A. P. Innovatsionnyie pedagogicheskie tehnologii : Aktivnoe obuchenie : uchebnoe posobie / A. P. Panfilova. — М. : Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2009. — 192 s.
4. Panina, T. S. Sovremennyye sposobyi aktivizatsii obucheniya : uchebnoe posobie / T. S. Panina, L. N. Vavilova ; pod red. T. S. Paninoy. — 4-e izd., ster. — М. : Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2008. — 176 s.
5. Vislobokov N. Yu. Tehnologii organizatsii interaktivnogo protsessa obucheniya // Informatika i obrazovanie. - 2011. - N 6. - S. 111-114.
6. Antoni M. A. Interaktivnyie metodyi obucheniya kak potentsial lichnostnogo razvitiya studentov // Psihologiya obucheniya. - 2010. - N 12. - S. 53-63.
7. Masalkov, I. K. Strategiya keys stadi: metodologiya issledovaniya i prepodavaniya: uchebnik dlya vuzov / I. K. Masalkov, M. V. Semina. — М.: Akademicheskii Proekt ; Alma Mater, 2011. — 443 s.

Onishchenko T.E.,

Zaporozhye State Medical University, Zaporozhye, Ukraine

Onyshchenko V.F.,

Zaporozhye National Technical University, Zaporozhye, Ukraine

E-mail: onishchenko.tatjana1961@gmail.com

INTERACTIVE METHODS IN EDUCATIONAL PROCESS OF STUDENTS